

KULTTUURIPERINNÖN DIGITOINTITARPEIDEN KARTOITUS

Suomen tietoyhteiskuntastrategian yhdeksi tavoitteeksi on asetettu kansallisen kulttuuriperinnön digitoinnin edistäminen sekä hallinnolliset rajat ylittävien sisältötuotantoa kehittävien hankkeiden käynnistäminen. Opetusministeriö on asettanut [työryhmän](#) laatimaan suunnitelmaa kulttuuriperinnön digitoimiseksi, sen saattamiseksi verkkokäyttöön ja hyödyntämiseksi sisältötuotannossa. Muistiorganisaatioilla eli kirjastoilla, arkistoilla ja museoilla on keskeinen rooli digitaalisen tieto- ja kulttuuripääoman kartuttamisessa. Tutkimuksen kannalta on tarpeen digitoida laajoja, yhtenäisiä kokonaisuuksia ja tarjota ne käyttöön tietoverkon kautta. Kulttuuriperinnön digitointityöryhmä esittää, että kirjastot, arkistot ja museot valitsevat digitoivan aineiston omien valintakriteeriensä mukaan ja linkittävät näin kertyvää aineistoa erikseen sovittavien teemojen ympärille isommiksi kokonaisuuksiksi.

Museot ja arkistot ovat tehneet tarkat kartoitukset alojensa digitointitarpeista (*Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskunta-neuvottelukunnan museojaoston raportti no 10, 2000 ja Kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvan asiakirjallisen aineiston digitointitarpeen kartoitus, Kansallisarkisto 2000*). Yliopistokirjastoissa tehtävää digitointia ja digitointitarpeita kartoitettiin vuonna 1999. Nyt tehtävällä kirjastoille suunnatulla kyselyllä halutaan täydentää aikaisempaa kyselyä ja selvittää ennen kaikkea kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvan painetun aineiston digitointitarpeita.

RAHOITUS

Suuriin aineistokokonaisuuksiin tähtäävien digitointihankkeiden käynnistäminen ja toteuttaminen edellyttää rahoituksen saamista eri lähteistä. EU-rahoituksen saamiseksi on kyettävä luomaan kansainvälisiä, usean organisaation yhteisiä hankkeita.

DIGITOITAVAN AINEISTON VALINTAKRITEERIT

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston hyväksymissä [tieteellisten kirjastojen digitoinnin organisointiperiaatteissa](#) linjataan myös digitoitavan aineiston valintakriteerejä. Pääkriteereitä ovat aineiston suuri kysyntä ja/tai taloudellinen tai kulttuuriarvo.

Neuvosto on suosittanut digitoitavaksi

- o kotimaisen tutkimuksen ja opetuksen käyttämää kotimaista aineistoa
- o kansalliseen kulttuurituotantoon kuuluvaa aineistoa, jonka verkkokäytöllä on yleistä merkitystä tai jonka säilyminen edellyttää digitointia
- o ulkomaista aineistoa, jolla on poikkeuksellista kotimaista ja kansainvälistä merkitystä.

Lisäksi neuvosto on esittänyt, että kirjastot laatisivat yhteisvoimin aineiston valintaa varten kansallinen digitoinnin sisältöohjelman, jonka kattaisi sekä valtakunnalliset että paikalliset tarpeet.

KÄYNNISSÄ OLEVAT KANSALLISET HANKKEET

Sanomalehtiä on digitoitu Helsingin yliopiston kirjaston [Aurora-hankkeessa](#), joka on osa pohjoismaista [Tiden-hanketta](#). Digitaalinen sanomalehtikirjasto avataan yleisölle lokakuun 2001 lopulla, jolloin se on käytettävissä Helsingin yliopiston kirjaston kotisivuilta. Historiallisen sanomalehtikirjaston Auroran ensimmäinen vaihe valmistuu alkuvuonna 2002. Tuolloin se kattaa kaikki Suomessa julkaistut sanomalehdet vuosilta 1771–1860. Hankkeen jatko rajautuu tekijänoikeudellisista syistä vuoteen 1890. Auroran hakumenetelmiin kuuluu nimeke- ja vapaasanahaun lisäksi haku 1800-luvun sanomalehtien artikkelihakemistosta.

Kotimaisten aikakauslehtien digitoimiseksi alkoi vuonna 2000 [PERI+-hanke](#), joka kytkeytyy Elektra-tietokantaan. Hankkeessa digitoidaan suomalaisia tieteellisiä humanistisia ja yhteiskuntatieteellisiä aikakauslehtiä ilmestymisestään 1990-luvulle asti. Kopioisto on hankkeessa mukana selvittämässä tekijänoikeudellisia kysymyksiä. Hakumenetelmänä käytetään mm. vapaasanahakua. Yhteistyötä tehdään Varastokirjaston kanssa, jossa on käynnissä oma aikakauslehtiartikkeleiden haku helpottamaan tähtäviä projektinsa.

Vuosina 1996–1998 toimineessa [Muisti-hankkeessa](#) oli mukana tieteellisiä kirjastoja, Kansallisarkisto ja Museovirasto. Projekti tuotti digitoidun kansallisen aineiston Muisti-viitetietokannan ja paikallisia kuvatietokantoja, jotka sisältävät tekstiä, kuvia, käsikirjoitusmateriaalia ja karttoja. Hankkeessa mukana olleet kirjastot jatkavat aineiston digitointia omien tarpeidensa ja voimavarojensa mukaan.

Äänitteiden digitointia suunnitellaan Helsingin yliopiston kirjastossa osana kansallisen äänitearkiston toimintaa. Yleisradio on mukana digitointihankkeen suunnittelussa.

DIGITOINTITARPEIDEN KARTOITUS

Vuonna 1999 tehdyssä kyselyssä esiin tuli seuraavanlaisia digitointitarpeita:

Kansallisella tasolla

- Suomessa painettujen sanomalehtien ja aikakauslehtien digitointi. Digitoidulta aineistolta toivotaan kehittyneitä hakuominaisuuksia, esimerkiksi artikkelihakemiston tai jo olemassa olevan indeksin liittämistä siihen sekä monipuolista vapaasanahakua.
- matrikkeleita, hakuteoksia ja bibliografioita
- kirjallisen kulttuurin ja tieteen tärkeitä kokoelmia, kuten merkittävien kirjailijoiden ja tieteentekijöiden teoksia. Näitä kokoelmia voitaisiin digitoida täydentää arkistojen ja museoiden kokoelmilla.

Paikallisella tasolla

- alueellisesti tärkeää materiaalia, merkkihenkilöiden tuotantoa, matkakertomuksia, väestön elinkeinoista kertovia julkaisuja jne. On kiinnostusta viime vuosisatojen yhteiskunnalliseen kehitykseen, maakunnan elinkeinoihin, teollistumiseen ja kulttuuriin yleensä. Näitä voitaisiin yhdistää laajemmiksi kokonaisuuksiksi, joilla on suurta historiallista, sosiaalista tai kulttuurista merkitystä.

Lisäksi tuli esiin yliopistokohtaisia tarpeita, joista huolehtivat pääasiassa yliopistokirjastot:

- väitöskirjat ja opinnäytetöitä
- yliopistojen julkaisusarjat
- opetuksessa tarvittava aineisto

Nyt tehtävällä kyselyllä kootaan tieteellisiltä kirjastoilta ehdotuksia digitointikohteiksi ja myös selvitetään, mitä aineistoja on jo digitoitu tai parhaillaan digitoidaan. Kysely lähetetään vapaakappalekirjastoille, mutta vastauksia toivotaan saatavan myös muilta tieteellisiltä kirjastoilta. Samansisältöinen kysely tehdään myös maakuntakirjastoille.

Ehdotettavien aineistojen digitoinnilla tulee olla kansallista tai paikallista merkittävyyttä, niiden tulisi olla tutkimuksessa tai opetuksessa käytettyjä tai sellaisia kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvia aineistoja, joiden verkkolevityksellä on yleistä merkitystä. Ehdotuksenne voivat sisältää kokonaan uusia kohteita tai täydentää edellisessä kyselyssä tehtyjä vielä toteutumattomia kansallisen ja paikallisen tason ehdotuksia.

Kyselyn tulokset evaluoidaan ja käsitellään yhteisessä suunnittelukokouksessa käytännön jatkotoimien luomiseksi. Tavoitteena on päästä yhteishankkeiden suunnitteluun kirjastojen kesken ja myös arkistojen sekä museoiden kanssa. Helsingin yliopiston kirjaston mikrokuvaus- ja konservointilaitos on luvannut järjestää kirjastojen suunnittelukokouksen ja voi toimia jatkossa yhteistyön koordinaattorina.

KYSELYYN VASTAAMINEN

Pyydämme teitä vastaamaan kyselyyn [oheisella lomakkeella](#). Lomakepohja on pdf-muodossa ja voitte tallentaa sen omalle koneellenne. Täyttäkää kustakin digitointitarpeesta tai jo digitoidusta aineistosta oma lomake. Tämä helpottaa vastausten käsittelyä. Toiveet voivat kohdistua muissakin kirjastoissa tai arkistoissa ja museoissa oleviin kokoelmiin. Perusteluja digitoinnille voivat olla esimerkiksi aineiston käytettyys, arvo tai harvinaisuus. Kokoelmanhoidollisia syitä voivat olla esimerkiksi aineiston huono kunto, heikko säilyvyys tai tilansäästö. Pyydämme myös arviotanne siitä, ketkä digitoitua aineistoa ensisijaisesti käyttäisivät. Jos mahdollista, arvioikaa myös aineiston määrä.

Pyydämme lähettämään vastauslomakkeet sähköpostitse liitetiedostona 30.10.2001 mennessä Irma Reijoselle (Irma.Reijonen@helsinki.fi) ja Majlis Bremer-Laamaselle (Majlis.Bremer-Laamanen@helsinki.fi). Voitte lähettää vastaukset myös postitse: HYK, Mikrokuvaus- ja konservointilaitos, KYSELY, Saimaankatu 6, 50100 MIKKELI. Yhteinen suunnitteluseminaari on tarkoitettu järjestää 15.11.2001 Mikkeliissä.

Yhteistyöterveisin

Majlis Bremer-Laamanen

Kulttuuriperinnön digitointityöryhmän jäsen
puh. (015) 321 1220

Irma Reijonen

Yliopistokirjastojen neuvoston sihteeri
puh. (09) 1914 4003

JAKELU

Vapaakappalekirjastot:

Eduskunnan kirjasto
Helsingin yliopiston kirjasto
Joensuun yliopiston kirjasto
Jyväskylän yliopiston kirjasto
Oulun yliopiston kirjasto
Turun yliopiston kirjasto
Åbo Akademis bibliotek

Tiedoksi:

Ammattikorkeakoulukirjastot
Erikoiskirjastot
Yliopistokirjastot

LINKIT

- Kulttuuriperinnön digitointityöryhmä
http://www.minedu.fi/opm/hankkeet/sisu/kulttuuriperinto_tyoryhma.html
- Suomen yliopistokirjastojen neuvoston hyväksymät digitoinnin
organisointiperiaatteet, 2.12.1999
<http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/neuvosto/digper.html>.
- Aurora ja Tiden-hankkeet <http://tiden.kb.se>,
<http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/hankkeet/>
- PERI+ <http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/hankkeet/>
- Muisti <http://www.lib.helsinki.fi/memory/index.html>

5.10.2001